

CCIT-Cioflăceni-Snagov 2015

A ROMÁNIÁBAN ÉLŐ ROMÁK NEHÉZ ÉLETKÖRÜLMÉNYEI

Teodor Lucian Lechintan atya, sj

Román romák a kirekesztés és integráció között

Románia olyan európai ország, ahol jelentős számban élnek romák. A 2011-es népszámlálás adatai szerint számuk 621753 volt, ami a 19 milliós összlakosságon belül 3,30 %-ot jelent, s 16,18%-os növekedést mutat a 2002-es adathoz képest¹ Megjegyzendő, hogy a romák közül sokan, különböző okokból nem nyilatkoznak etnikai hovatartozásukról: a kirekesztéstől való félelem, a második világháborús deportálások emléke stb. Ezen felül az etnikai, másfelől a vallási hovatartozásról való nyilatkozattétel iránti hajlam leginkább a vidékre jellemző és nem a városokra, ahol a romák a diszkrimináció elsősorú áldozatai.²

Hogy a realitáshoz közelebb kerüljünk, becslésekre kell támaszkodnunk: a Román Akadémia³ 1998-ban 1,5 millió romát említett, mely az összlakosság 6,7%-a / az elsősorú kisebbségként elismert magyarok részaránya 6,6% /. Egy másik becslés, mely a Világbanktól származik, 2005-ben 730174 és 968275 fő közé becsülte a romák létszámát...

A romák többsége vidéki környezetben él / 64,10% /, és Dumitru Sandu adatai szerint / PROROMI 2005 /, több mint 60%-uk 500 fő fölötti közösségekben, mely kissé a gettóba zárttságot jelenti. Hivatalosan már nincsenek nomádok közöttük, de látni kell, hogy a külterületeken élő romák - a fémhulladék gyűjtők, az építőiparban és a mezőgazdaságban dolgozók - vándorolnak, s ezt igazában szakmai tevékenységük indokolja. Jövedelem forrásaik kimerülése után új helyet keresnek maguknak...E témánál említhető még az emigrációban élő családok - otthonuk és a befogadó ország közötti - szokásos „jövés-menés”.

A román romák fiatal népességet alkotnak, s ez nagy munkaerő potenciált jelent, mely ugyanakkor csak kevésbé kihasználtságot, s ennek oka főként az alulképzettség és a velük szembeni előítéletek. 2011-es adatok szerint (UNDP= ENSZ Fejlesztési Program-, / Világbank/ Európai Bizottság) a 15-64 év közötti roma munkanélküliek aránya 33%, míg a nem-romáknál ez az adat 18%. Ez az arány a 15-24 év közötti fiataloknál még magasabb és főként a nőknél, akiknél 62%-os volt a munkanélküliség 2011-ben. A foglalkoztatási struktúra igen problematikus: 43%-ban végeznek szakképzettséget nem igénylő munkát, 18%- a szakmunkát végzők aránya és 16%-uk dolgozik a mezőgazdaságban. A sajtóban állandó jelleggel szerepel egy dezinformáció, mely szerint a romák jövedelme kizárólag segélyekből származna. Valójában, jövedelmük fő forrása bérből / 31% / származik, a családi pótlék 23%-ot, a szociális segélyek pedig további 14%-ot jelentenek...

A lakhatási körülményeikről szóló adatok riasztóak. Míg a gádzsóknál az egy személyre jutó lakóterület 32,24m², a romáknál ez az előbbi felénél is kevesebb, 13,5m². 1998 és 2006 között a kertés házában lakó romák negyede nyilatkozta, hogy nincsenek dokumentumai, melyekkel igazolhatná a terület tulajdonjogát. Az UNDP egy 2011-es riasztó tanulmánya szerint 72%-uknál nincs folyóvíz / a nem-romáknál ez az arány 52%-os / és ami ennél is súlyosabb, 82%-uknál hiányoznak a megfelelő egészségi és higiénés berendezések / a nem-romáknál ez az arány 52% /, mindez annak ellenére alakult így, hogy a politika részéről anyagi támogatást helyeztek kilátásba e téren.

Az iskolai képzés tekintetében az INS 2011-es adatai arról adnak számot, hogy magas a képesítéssel nem rendelkezők száma / 541244 fő /. Közöttük 17,8% / 96511 fő / a romák aránya, létszáma. Ebben a csoportban 20%-uknak semmilyen képesítése nincs, nagy

többségük az elemi követően, vagy a középfokú képzés során hagyja abba a tanulmányokat. Az elemi 34%-uk, a középfokot 35%-uk fejezte be és csak 4,8%-uk látogatta a gimnáziumot. Az utóbbi évek során, a pozitív diszkriminációnak és a kormányzati intézkedéseknek köszönhetően javult a romák iskolázottsága. A civil és vallási egyesületek munkája is sokat jelentett e téren, többek között megemlítem az Ovidiu Ro-t / a legfiatalabbak oktatása /, az Elijah szociális projekt kezdeményezést, a jezsuita Georg Sprochill és Ruth Zenkert közreműködésével Hosman faluban / Sibiu megye /, a Frères Roumanie egyesületet / Satu Mare /.

A romáknak a nemzethez és egy nemzetek feletti identitáshoz való kettős kötődése korábban erősségként⁴ számított, de az Európa országaiba történő tömeges kivándorlás következtében mára inkább sebezhetőségüket jelenti. A velük szemben gyakorolt politikák nem vették figyelembe az integrációra való hajlamukat, gyakran rögtönzésekben és átmenti intézkedésekben nyilvánultak meg, s ennek következtében szabad utat engedtek a romákkal szembeni fajgyűlöletnek, erősítették a biztonság hiányának érzetét csoportjuk tekintetében, s erősítették minden olyan politikai megoldással szembeni bizalmatlanságukat, mely segítségükre lett volna.⁵ Olaszországban 2008-ban a román romák 42,3%-a élt siralmas tábori körülmények között, 23,1%-uk alkalmi barakkokban, 1%-uk lakócoesikban, 1,3%-uknak pedig egyáltalán nem volt megoldott a lakhatása.⁶ A kivándorlás főbb okai a következők voltak: állás keresés / 67,6 % /, életminőség váltás / 51,3% /, családi okok / 17,3% /, olcsóbb megélhetés / 10,6% /.

Vallási motivációk és a hagyományos Egyházak részéről adott válasz az új evangelizációs mozgalmak fejlődésére

Mind a gazdasági-társadalmi helyzet, mind az ehhez szorosan kötődő vallásosság jelentős változásokon ment át az utóbbi években, melyek jelentős hatással voltak a hagyományos Egyházakra. Az ortodox romák száma a 2011-es népszámlálás adatai szerint 36441-el nőtt a 2002-es állapothoz képest. Ma az INS adatai szerint a romák 76,33%-a vallja magát ortodoxnak, 2002-ben ez az adat 81,87% volt.⁷ Ezeket a számokat az új evangelizációs mozgalmak híveivel összehasonlítva / pünkösdiek, baptisták, adventisták és mások / megállapítható, hogy ez utóbbiak a két népszámlálás közti időben megduplázódtak, s ez messze nem mondható el az ortodoxokról. Ez a jelenség főként vidéki környezetben érzékelhető, pedig őket inkább a hagyományok követőiként tartják számon. A római katolikusok, reformátusok, görög katolikusok száma változatlan, vagy enyhén csökkenő, főként vidéki környezetben / - 490 a római katolikusoknál /. Ezek a hívek kétség kívül belekóstoltak a neo-protestantizmus különböző formáiba, amint ezt a pasztoráció munkatársai is meg tudják erősíteni.

A kommunizmus idejében a hitélet, a keresztyén a hívők létszámát illetően / ortodoxok, katolikusok, protestánsok / kétség kívül „dermedt” állapotban volt. A rendszer bukása után, az Egyháznak fő feladata lett volna a pasztoráció megújítása, vagyis egy kevésbé intézményes jellegű, inkább karizmatikus pasztoráció kialakításával hirdetni az Igét. Ennek szükségessége a kommunista börtönök sok túlélője gondolkodásának is középpontjában volt. Ezek között volt Szolzsenyicin is, aki az „Iván Gyenyiszovics egy napja”⁸ című regényében / 1962 / és „A húsvéti körmenet” című elbeszélésében / 1966 / prófétai meglátással ábrázolta a hit és a hagyomány bonyolult kapcsolatát a posztkommunista társadalomban. A „dermedt” keresztyénység, mely az üldöztetések idején a túlélést szolgálta, a kommunizmus bukása után gyakran restaurációs törekvésekben öltött testet.

Ma, 25 évvel a kommunizmus bukása után, senki sem hisz a tökéletes intézmények mítoszában, és nagyon vágyakozik a „gyógyító” ígére, melyet az Egyház képes közvetíteni a

társadalom számára. Ám a tökéletes intézményekről szóló mítosz fokozatos lebontása Kelet-Európában együtt járt egy túlzott befelé fordulással az intézmények részéről, ideértve az Egyházat is⁹. Az az igazság, hogy az Egyház elzárkózott hívei konkrét szükségleteitől, és egyre inkább a saját imázsával volt elfoglalva. Sok lelkész energiáit emésztették el az örökölt vagyonnal kapcsolatos konfliktusok / melyek ma sem értek véget / ortodoxok és katolikusok között, a kultikus helyekhez köthető, olykor grandiózus tervek, eközben a pasztoráció megújítása nem kapott mindig kellő hangsúlyt. Így érthető, hogy a romák közül sokan - szbefogadásra, melyet saját anya-egyházuknál nem kaptak meg. A hagyományos Egyházakkal szemben, az új evangelizációs mozgalmak, a „közösségi élet” új formáit kínálták / kultuszok, összejövetelek, közbenjárást kérő imádságok, betegek látogatása, gyűjtések a leginkább rászorultak részére / s ezek a romák alapvető vágyaira adott válaszoknak minősültek¹⁰ Ezen felül lehetőségük nyílt arra, hogy prédikátor képzésben vegyenek részt. Ez a jelenség a letelepedésükben is szerepet játszott s erősítette e sajátos közösséghez való kötődésüket. A neo-protestánsok realitások iránti különös fogékonyságát, mely távolságot tart az általa fertőzöttnek tekintett világ rendjével, egy elhibázott eschatologia-ként is értelmezhetjük.

Ugyanakkor látnunk kell, hogy a hagyományos Egyházaktól sem idegenek a prófétai gesztusok. Személyek, mozgalmak, egyesületek munkája révén ígéretes jeleket tapasztalhatunk egy megújuló roma pasztorációt illetően. Az ortodox Egyház az utóbbi időkben plébániai hittan csoportokat alakított ki a romák által sűrűn lakott területeken. A katolikus Püspöki Konferencia és az ortodox Egyház szinódusa együttműködnek a romákat érintő kérdésekben. A két Egyház találkozási lebonyolítására alkalmas helyet biztosít a roma származású papok számára. Még részlegesen ugyan, de már megjelentek romanesz nyelvű fordítások a Szentírásból, valamint ortodox hagyományokat tükröző imádságokból. A hagyományos Egyházak merészebben is bekapcsolódhatnak a romák nagy rendezvényeibe a máriás kegyhelyeken / Costești/Válcea, Curtea de Arges, Maria Radna, Chiheru / egy megújult evangelizációs szándékkal, valamint ájtatosságok vezetésével a romák fogékonyságához jobban igazodó formákban / a Fekete Szt. Sara, boldog Ceferino /.

Jelentős társadalmi hatású munkát végeznek különböző katolikus egyesületek, melyek az anyagi támogatáson felül a romák társadalmi integrálódását is célul tűzték ki. Többek között említhetjük a Caritas Romania-t, a Ruhama-t / Oradea /, és a San' Egidio Közösséget...

Következtetések

Az utóbbi évek román társadalmat érintő fejlődése közvetlen hatással volt a romákra. A kapitalista környezet és a fentiekben vázolt okok miatt, a romák igyekezete főként a túlélésre irányul, mely egyébként a pünkösdiék új evangelizációjának is alap gondolata. Másrészt az anyagi és szellemi fejlődés mágikus katalizátorként működik, mely arrafelé sodorja a romákat, hogy hagyjanak fel mihamarabb a hagyományos életmódjukkal, és fokozatosan, a legteljesebb értelemben, felejtsek el korábban vallott önazonosságukat. Így sokan nem fogják magukat népes csoportjukhoz tartozónak vallani. A kommunizmusban erre nem volt lehetőségük és az asszimilációs politika afelé terelte őket, hogy a folklórba, zenébe, vagy irodalomba meneküljenek, megőrizve életstílusukat. A jelenlegi változások nem váltanak ki ilyen reakciót és azt kérdezhetjük magunktól vajon a romák - hasonlóan a románok többségéhez - nem engednek-e majd a nyereségvágyuknak...

¹ A legutóbbi népszámlálás adatai a <http://www.recensamantromania.ro/rezultate-2> de l'Institut National se Statistiques / INS=Nemzeti Statisztikai Intézet / webhelyről származnak. Más megjelölés hiányában, a többi számadat az „Economia sociale ca soluție a dezvoltării comunităților de romi din

România” („*Jóléti gazdaság, mint a román roma közösségek fejlődésének kulcsa*”) jelentésből származik / 2012 /. Ez a projekt 2011-től kezdődően került megvalósításra egy sor intézmény, valamint állami és nem-kormányzati szervezetek szakértőinek bevonásával.

² Minden roma szembekerül a közvetlen, vagy közvetett diszkriminációval. 42%-uk gyakori jelenségnek tartja. A Soros alapítvány tanulmányai arra utalnak, hogy sokan a kórházakban / 52% /, a hatóságoknál / 48,7% / illetőleg a munkakeresés alkalmával szenvedik el a diszkriminációt. Vö. Alexey Pamporov, Petia Kabachieva „Társadalmi beilleszkedés és a romákkal szembeni diszkrimináció négy Európai Unióhoz tartozó országban”. Lásd: *Társadalmi beilleszkedés és migráció*, Soros alapítvány, Dobrogea kiadó, 2012, 28. old.

³ A Román Akadémia életminőség kutató Intézetének jelentése.

⁴ Emanuelle Pons, Nicolas Gheoghe-t idézve egy „homályos, hajlékony, de nagyon ellenálló identitásról” beszél a művében: „*Cigányok Romániában: vajon teljes értelemben véve állampolgároknak tekinthetők-e?*”. L'Harmattan kiadó, 1995, 132-133 old.

⁵ A 2014-es római eseményeket idézi, amikor 500 szélsőjobboldali tüntető füstfejlesztőkkel akadályozta meg a roma gyermekek iskolába menetelét. Szintén Rómában 2014 decemberében esett meg a *Mafia Capitale* egy nagy botránya. A vizsgálatban résztvevők kiderítették, hogy a bűnözők a bevándorlóktól, főként romáktól zsarolt pénzekből gyűjtöttek vagyont.

⁶ Vö. Ionela Vlase és Ana Maria Preotesa „*Bulgáriából és Romániából érkezett migránsok, migrációs minták, és az olaszországi, spanyolországi integráció*”. Idézett mű Soros alapítvány, 74-76 old.

⁷ Az ortodox romák számbeli növekedése a 2002-es népszámláláshoz képest 36441. A többi vallásnál is fejlődés tapasztalható. Az összehasonlítások alapja 2002-2011.

	Romák	városi körzetek	vidéki körzetek
	621.753 (+ 86.613)	230.670 (+ 21.722)	390.903 (+ 64.711)
Ortodoxok :	464.603 (+ 36.441)	182.122 (+ 5.701)	292.481 (+ 30.740)
Római katolikusok:	20.821 (+5112)	9.703 (+ 1.001)	11.118 (- 490)
Reformátusok :	16.487 (+ 102)	3.906 (+45)	12.581 (+ 57)
Pütkösdiéek :	71.262 (+36.816)	19.281 (+ 9.680)	51.981 (+ 27.133)
Görög katolikusok:	6.511 (+363)	2.697 (+111)	3.814 (+ 252)
Baptisták :	8.815 (+ 4.066)	2.924 (+ 1.646)	5.891 (+ 447)
Adventisták :	6.793 (+ 2.171)	2.875 (+ 657)	3.918 (+ 1.514)
Muzulmánok :	3.356 (+ 2.551)	2.210 (1.653)	1.146 (+ 898)
Vallástalanok :	1.938 (+ 365)	796 (+ 172)	1.142 (+ 80)

⁸ A jellegzetes orosz irodalmi vonulatot követve, Szolzsenyicin az *Iván Gyenyiszovics egy napja* című regényében egy hitében legendásan erős alakot állít elénk. Az öreg Papot, a szeráfi sztarec Zoszimát / lásd: Dosztojevskij „Karamazov testvérek” című regénye/ egy baptista hívő fogoly alakjában jeleníti meg, aki a Gulag börtönében félig lemásolja jegyzetfüzetébe az Evangéliumot. A katakombák egyházának mély törekvését jelentette a kezdetek kereszténységéhez való visszatérés, mely nem bízik az intézményi formákban, ahol erős hajlam mutatkozik a kollaborációra.

⁹ Vö. Tomka Miklós „A közép- és kelet-európai kereszténység marginalizációja” *CONCILIUM*, 2000. 286. szám, 71-91 old.

¹⁰ Liberò De Vita, „Citadino romano” e „citadino des Cielo”, / Római polgár és Mennyei polgár /, Luca Frezza, Alessandro Iovina, *La Missione Evangelica Zigana, una minoranza italiana*, / Az Evangéliumi Cigánymisszió, egy olasz kisebbség / Alfredo Guida, 2008, 70-71 old.